

Η Τέχνη και η Τεχνική της Σύγχρονης Νυχτογραφίας σε αναζήτηση εθνικού παραδείγματος

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΙΣΙΑΔΗΣ

Ελληνική Επιτροπή Φωτισμού-Εθνικό Μέλος CIE

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ελληνική Επιτροπή Φωτισμού-Εθνικό Μέλος CIE

Περίληψη

Η σύγχρονη νυχτογραφία ή δημιουργική διαμόρφωση νυκτερινού αστικού τοπίου αναπτύσσεται παράλληλα με τη δυνατότητα αφομοίωσης της ιστορικής μετάβασης από τον τεχνητό φωτισμό, που αποβλέπει στην αποκατάσταση της οπτικής επαφής με το περιβάλλον κατά τρόπο ουδέτερο και συμβατικό, στην εποχή της τέχνης του φωτισμού που δεν περιορίζεται πλέον στον χώρο των κλειστών αιθουσών που φιλοξένησαν κατά καιρούς έργα του Dan Flavin, του James Turrell, του Olafur Eliasson κ.α. ή στη χρονική διάρκεια σκηνών του κινηματογράφου ή του θεάτρου που υποστηρίχτηκαν από δεξιοτέχνες του φωτισμού. Οι ίδιοι επιστράτευσαν στη συνέχεια τις δεξιότητές τους για τη φιλοτέχνηση της καθημερινής νυκτερινής εμφάνισης του δημόσιου χώρου. Η μεταλαμπάδευση της τέχνης του φωτισμού στις ταινίες «Αποκάλυψη Τώρα» και «Ο Τελευταίος Αυτοκράτορας» περνάει από τη γενιά του Vittorio Storaro στη γενιά της Francesca Storaro για να ασκηθεί πλέον στην πόλη.

Ενώ αυτή η αλλαγή παραδείγματος επηρεάζει ολόένα και περισσότερο τις πρακτικές φωτισμού του δημόσιου χώρου στην Ελλάδα δεν σημειώνονται αντίστοιχες μεταβολές. Η έμφαση στην ανάδειξη μεμονωμένων αξιοθεάτων μιας πόλης τη νύχτα με ως επί το πλείστον συμβατικό τρόπο είναι ενδεικτική τόσο για την αδυναμία εντοπισμού του δυναμικού ανάπτυξης ελκυστικού νυκτερινού τοπίου με τη σύνθεση, καθόλου αξιοθεάτων την ημέρα και άσχετων με το ιστορικό βάρος των μνημείων, λεπτομερειών όσο και για τα κίνητρα των ακολουθούμενων πρακτικών που υπαγορεύονται κυρίως από την μεταπρατικής αντίληψης πρόθεση προβολής της πολιτιστικής αίγλης του παρελθόντος χωρίς ερείσματα στο παρόν.

Για την καταγραφόμενη υστέρηση της Ελλάδας στην δημιουργία εθνικού παραδείγματος υπάρχουν ωστόσο πολλές εξηγήσεις, ανάλογες των πολλών εμποδίων στην ευδοκίμηση του πολιτισμού του νυκτερινού αστικού τοπίου, όπως η έλλειψη ειδικών γνώσεων που θα επέτρεπαν την αξιολόγηση της σημασίας του νυκτερινού τοπίου ως παράγοντα ποιότητας ζωής και όχι εργαλείο του marketing, η έλλειψη πολιτικής για την ενίσχυση της διακλαδικής συνεργασίας μεταξύ δημιουργικών και τεχνικών ειδικοτήτων, η έλλειψη συνολικής αντίληψης για την πόλη, η υποτίμηση της ανάγκης να τηρηθεί η νομοθεσία και να οργανωθεί ο συντονισμός δημόσιων και ιδιωτικών επεμβάσεων φωτισμού και εν τέλει η συνεπαγόμενη από αυτά δυσκολία παραγωγής εθνικού παραδείγματος που θα γίνει ο φορέας διάδοσης της σύγχρονης νυχτογραφίας. Η προκείμενη εργασία αποτελεί κυρίως μια απόπειρα διάγνωσης και όχι μια βιαστική πρόταση συμπτωματικής θεραπείας.

Λέξεις κλειδιά:

Νυχτογραφία, Νυκτερινό Αστικό Τοπίο, Φωτορύπανση, Νυκτόφιλη Προσέγγιση Φωτισμού, Επάρκεια Φωτισμού, Βιολογικές Επιδράσεις Φωτισμού, Ποιότητα Φωτισμού, Νυκτερινή Διάθεση, Σκοτοπική Όραση, Μεσοπική Όραση, Χρονοβιολογική Καταλληλότητα Φωτισμού

1. Εισαγωγή

Η αναπαράσταση της νύχτας στις τέχνες είτε αφορά το φυσικό, είτε το ανθρωπογενές νυκτερινό τοπίο, βασίζεται ως επί το πλείστον στην αιφνιδιαστική εμφάνιση του φωτός σε ένα περιβάλλον όπου μόνον φαινομενικά κυριαρχεί το σκοτάδι, αντιφατικά επικουρούμενο από το απροσδόκητο αντίθετό του, το φως. Η τέχνη της νυχτογραφίας, είτε αναφέρεται κανείς στην «Έναστρη Νύχτα», είτε στον «Εξώστη Καφενείου τη Νύχτα» του Βαν Γκόγκ δεν είναι παρά το σύνολο λεπτών χειρισμών φωτισμού που περιγράφουν το σκοτάδι, ερμηνεύοντας διασταλτικά γνώριμες φωτεινές αντιθέσεις που στοιχειοθετούν το νυκτερινό τοπίο, όπως το χαώδες πλήθος των σημειακών αστρικών λάμπσεων στο ουράνιο στερέωμα ή το τετραγωνισμένο φως που φαίνεται άλλοτε πίσω από το παράθυρο ενός ξάγρυπνου δωματίου σε μια πόλη που ησυχάζει και άλλοτε μπροστά από αυτό ως περιγραμμισμένη από σκοτάδι προβολή φωτισμού στον δημόσιο χώρο.

Όμως ενώ το φως στη ζωγραφική ή στον κινηματογράφο παραμένει ως προς την κλιμάκωσή του ελεγχόμενο πάνω στον καμβά ή τη λευκή οθόνη, στη σύγχρονη νυχτογραφία του αστικού τοπίου απαιτούνται δεξιότητες λεπτότερης ακριβείας για να διατηρηθεί η ισορροπία στην κλιμάκωση του φωτισμού που μπορεί να συντίθεται από γεωμετρικά περιπλοκότερες χωροθετήσεις αντιδιαμετρικά διατεταγμένων φωτεινών πηγών, συχνά μάλιστα εκτός των ορίων και του προσανατολισμού της επικρατέστερης γωνίας θέασης και του αντίστοιχου οπτικού πεδίου του παρατηρητή που αντίθετα απ' ότι συμβαίνει στη ζωγραφική εδώ βρίσκεται ο ίδιος στο κάδρο.

Η σύγχρονη νυχτογραφία του αστικού τοπίου απαιτεί την τοπολογική ακρίβεια των εκφάνσεων του φωτός ώστε αυτό αφενός να εντείνει, αντί να αμβλύνει με την ανεξέλεγκτη διάχυσή του, τις φωτεινές αντιθέσεις και αφετέρου να δίνει με τον αυστηρό περιορισμό της εξάπλωσής του σχήμα στο σκοτάδι, καθιστώντας το επαγωγικά αισθητό ως μια ποιότητα αόρατου φωτός που καθορίζει την αίσθηση της ορατής εκδοχής του.

Είναι δηλαδή το σκοτάδι εκείνο που υπαγορεύει στην όραση πως θα δει το φως στην τέχνη της νυχτογραφίας του αστικού τοπίου. Αυτό επιβάλλει την επιμέλεια της καθαρότητας του μαύρου καμβά και την οργάνωση των φωτεινών σημείων και πεδίων επί αυτού με τρόπο που αφενός δεν θα αποδομεί το σκοτεινό υπόβαθρο της νύχτας και αφετέρου θα εξασφαλίζει την απαραίτητη για το νόημα της υπόστασής τους συνοχή μεταξύ των φωτεινών σημείων ώστε η προκύψασα σύνθεση να διεγείρει το αίσθημα ευεξίας που συνοδεύει κάθε εμπειρία απόδρασης από την πραγματικότητα. Μια τυχαία διασπορά φωτεινών ερεθισμάτων ισότιμης συνολικής φωτεινότητας μπορεί αντίθετα να αφήσει την αρνητική εντύπωση της αταξίας και του οπτικού θορύβου ενός λεκιασμένου μαύρου καμβά. Αυτό σημαίνει ότι η διαμόρφωση του νυκτερινού αστικού τοπίου δεν επιδέχεται ανοχή στην τυχαιότητα.

2. Το Νυκτερινό Τοπίο ως Αγαθό - Οι Σκοπιμότητες και οι Προσδοκίες

Οποιαδήποτε αδυναμία να ελεγχθεί η ροή του φωτός που καταλήγει στον δημόσιο χώρο, είτε αυτό προέρχεται από την ποικιλία των δημόσιων επεμβάσεων φωτισμού είτε από ιδιωτικές επεμβάσεις φωτισμού στα όρια της ιδιωτικής ιδιοκτησίας με τον δημόσιο χώρο δεν μπορεί παρά να συνεπάγεται την αισθητική ασυναρτησία του νυκτερινού αστικού τοπίου και την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής του πολίτη ή/και του διερχόμενου επισκέπτη, παρά το γεγονός ότι η επικρατούσα υστέρηση σε πολιτισμό νυκτερινού τοπίου σε συνδυασμό με την αναλογούσα σε αυτήν απουσία υψηλών προσδοκιών δεν ευνοεί τη συνειδητοποίηση αυτής της υποβάθμισης. Στην έλλειψη αντίστοιχης επίγνωσης οφείλεται εξάλλου τόσο η εμμένουσα αυθαιρεσία της απαντώμενης τυπολογίας και χωροταξίας των φωτεινών επιγραφών στον δημόσιο χώρο, κατά παράβαση της εθνικής νομοθεσίας^{1Ε, 2Ε} αφενός, και των προβλεπόμενων από τα διεθνή πρότυπα ορίων των αντίστοιχων φωτοτεχνικών μεγεθών που περιγράφουν την φεγγοβολία των φωτεινών επιγραφών^{1Ξ} αφετέρου, όσο και η επιπολαιότητα, επιείκεια και ανεκτικότητα με την οποία

αντιμετωπίζεται ο οπτικός θόρυβος που επιφέρει η εξακολούθηση αυτής της υπονομευτικής για την καλλιέργεια πολιτισμού νυκτερινού τοπίου πρακτικής.

Ωστόσο η νυχτογραφία του αστικού τοπίου μπορεί να αποφέρει κέρδος σε ποιότητα ζωής μόνον εφόσον υπερβεί την πρόκληση της αυτοαναφερόμενης αισθητικής αρτιότητας και της επιδεικτικής προβολής επιλεγμένων στοιχείων της εικόνας του δημόσιου χώρου με χαρακτηριστικά αξιοθεάτου για να ικανοποιήσει σπουδαιότερες ανάγκες αναψυχής με την εξωτικότητα της απροσδόκητης οπτικής υποστασιοποίησης του αθέατου χωρίς την εντυπωσιοθηρική επιτήδευση που καθοδηγεί τις διαπνεόμενες από τη λογική ενός άτυπου εμπορικού ανταγωνισμού και εν τέλει ευτελίζουσες το νυκτερινό τοπίο εκφράσεις του φωτός.

Είναι το ισοπεδωτικό φως της ημέρας, που εξισώνοντας σε σημασία ένα πυκνό πλήθος οπτικών πληροφοριών, δοκιμάζει την χωρητικότητα της ανθρώπινης οπτικής αντίληψης, εγκυμονώντας απαρατήρητα το αθέατο σε κάθε σημείο που το βλέμμα ολισθαίνει φευγαλέα και αδιάφορα πάνω από το οπτικά υφιστάμενο, προσπερνώντας το αφανιστικά σύμφωνα με τις αυθόρμητες και εν πολλοίς ανεπίγνωστες προτιμήσεις της προσοχής του θεατή. Αντίθετα στη σύγχρονη νυχτογραφία του αστικού τοπίου η προσοχή του θεατή καθίσταται ανετότερα χειραγωγίσιμη με την διαφοροποίηση της ιεράρχησης των εξαιρετικά περιορισμένων πλέον σε πλήθος και έκταση φωτεινών ερεθισμάτων. Το «εξουδετερωμένο» από το φως της ημέρας πρώην αθέατο προσελκύει τώρα το ενδιαφέρον ως ανεξιχνίαστο με αποτέλεσμα τη βύθιση σε μια καταπραϋντική ρέμβη, όπως καταδεικνύει η τεκμηρίωση σχετικής διατριβής^{2Ξ}.

Αν και είναι προφανές ότι στα χαρακτηριστικά του απροσδόκητου και ανεξιχνίαστου οφείλει την ελκυστικότητά της η σύγχρονη νυχτογραφία του αστικού τοπίου, αυτά δεν μπορούν να δράσουν θεραπευτικά αν δεν εξαπλώνονται στο τοπίο σε κλίμακα ικανή να διαμορφώσει κλίμα ρέμβης ή αν λείπει από τη σύνθεση του φωτισμού η συνοχή που θα συγκροτήσει τον μύθο του τοπίου, οργανώνοντας νοηματικά τα επί μέρους φωτεινά ερεθίσματα στη ροή του χρόνου παρατήρησης με όρους αφήγησης. Με αυτό το σκεπτικό ο φωτισμένος βράχος του Λυκαβηττού ως μακρινό πλάνο, που με την απόσταση υποβαθμίζεται η κλίμακά του στο οπτικό πεδίο, δεν αποτελεί νυκτερινό τοπίο, ενώ ούτε ο περίπατος πλάι στο εκτυφλωτικό φως των προβολέων που τον αναδεικνύουν σε εμβληματικό νυκτερινό τοπόσημο της πόλης των Αθηνών εκπληρώνει τις εικαστικές προϋποθέσεις της σύγχρονης νυχτογραφίας, αφού διαψεύδει τις προσδοκίες ενός καταπραϋντικού νυκτερινού τοπίου που ίσως καλλιεργούσε στον αδαή η μακρινή θέα. Αντίθετα ο πολυφωτογραφημένος από τα δώματα ξενοδοχείων Παρθενώνας διαμορφώνει το απώτερο νυκτερινό τοπίο πολλών σημείων της Αθήνας ακόμη και εκείνο των εσωτερικών χώρων δωματίων ξενοδοχείων σε αντικριστή θέση από αυτόν. Η δυνατότητα να συμπίπτει υψομετρικά το επίπεδο θέασης με εκείνο του υψωμένου στον βράχο Παρθενώνα είναι όμως που δραματοποιεί την αίσθηση του χαίνοντος κενού. Δεν παρεμβάλλεται ένας φωτεινός δρόμος παρά κενό πλήρες σκότους. Το νυκτερινό τοπίο διαμορφώνεται με την μοναδική αυτή αίσθηση του σκοτεινού κενού μεταξύ θεατή και αξιοθεάτου. Αυτό και τα γεωμετρικά μυστικά αυτής της θέασης νυχτογραφούν. Όχι το ίδιο το φως του μνημείου, ιδιαίτερα αν κανείς το πλησιάσει. Το σκοτάδι είναι που τοποθετεί το μνημείο στο νυκτερινό τοπίο, προσδιορίζοντας τη σημασία του στο οπτικό πεδίο και τη θέση του στη γεωγραφία της νύχτας. Κάτι εξαιρετικά υποδεέστερο θα μπορούσε βέβαια να συμβεί και με τον Λυκαβηττό, μόνον σε μεγάλη απόσταση από αυτόν, όταν δηλαδή αυτός θα ήταν πλέον ασήμαντος στην κλίμακα του αντίστοιχου οπτικού πεδίου.

Στο πλαίσιο της παραπάνω αποφαιτικής προσέγγισης της σύγχρονης νυχτογραφίας επιβάλλεται και η αποταγή των προπαγανδιστικών χρήσεων του φωτός, είτε αναφέρεται κανείς στον στρατευμένο στον φασισμό «καθηδρικό» φωτισμό των σταδίων της Γερμανίας του αρχιτέκτονα του Albert Speer στη Νυρεμβέργη^{3Ξ, 4Ξ} του 1935, είτε αναφέρεται κανείς στον ενισχυτικό της εθνικής αυταρέσκειας φωτισμό της Ακρόπολης του 1959 με τη γνωστή, για εξίσου προπαγανδιστικούς λόγους, συνδρομή των Γάλλων στο Ήχος & Φως που προβαλλόταν τότε στον γαλλικό τύπο (Le Figaro 1957), είτε στις αντίστοιχες επίκαιρες διάδοχες εκδοχές

προπαγανδιστικού φωτισμού, περιλαμβανομένης και της, χαρακτηριστικής για την τυπολογία της εξεταζόμενης προσέγγισης, φιέστας για τη μετάβασή μας από τη δραχμή στο ευρώ την Πρωτοχρονιά του 2001 με αρχιμάστορα της «Νύχτας του Ευρώ», όπως ονομάστηκε η εκδήλωση, τον φημισμένο και εξοικειωμένο με την μορφολογία του «καθηδρικού»^{5Ξ} φωτισμού Gert Hof^{6Ξ}.

Η σύγχρονη νυχτογραφία του αστικού τοπίου αντίθετα βρίσκεται αντιμέτωπη με νέες ανθρώπινες ανάγκες, οφειλόμενες στις απαιτήσεις αλλά και τις απώλειες που συνεπιφέρει ο σύγχρονος τρόπος διαβίωσης. Ιδιαίτερα όμως με την ανάγκη ανάκτησης της νύχτας, αφενός ως μιας βιορυθμικά επαναλαμβανόμενης φυσικής κλίμακας λαμπροτήτων που διατηρεί την ποιότητα χρόνου που αντιστοιχούσε σε αυτήν την γκάμα λαμπροτήτων και αφετέρου ως μιας περιόδου του χρόνου της ημέρας που συμπιέζεται ολοένα και περισσότερο από το πνεύμα της «ξάγρυπνης» κοινωνίας του συνεχούς ωραρίου των 24 ωρών με δυσμενή αντίκτυπο και στην ποιότητα του ελεύθερου χρόνου. Αρκεί μια κλήση σε κινητό για να αντιληφθεί κανείς μέσα στη νύχτα, πόσο σπάνια γίνεται πλέον η αφάνεια του σκότους. Η σύγχρονη νυχτογραφία του αστικού τοπίου έχει λοιπόν το νόημα του τεχνητού «ισοδύναμου» της φυσικής νύχτας που εξέλειψε πλέον από το αστικό περιβάλλον, υπονομεύοντας μάλιστα την υγεία, με τρόπο αφανή που δεν μάς διευκολύνει να υποψιαστούμε, και πολύ περισσότερο να συνειδητοποιήσουμε την ευεργετική επίδραση της περιοδικής δόσης του σκότους στην φυσική μας κατάσταση και τη βιορυθμική λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού^{7Ξ, 8Ξ}.

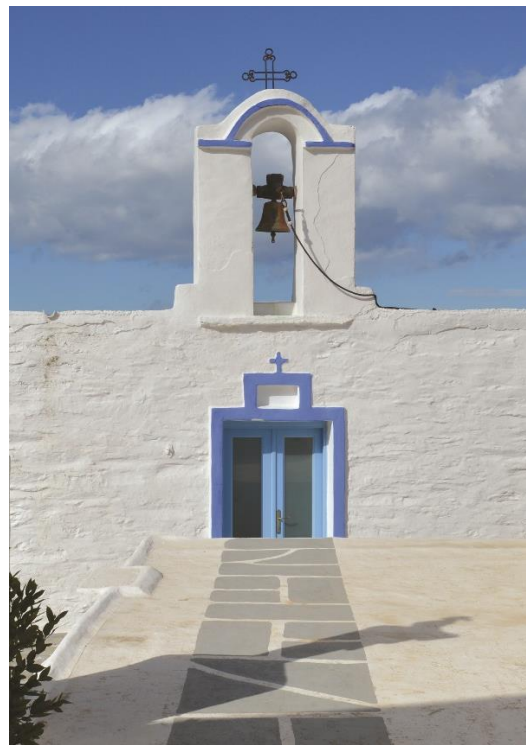
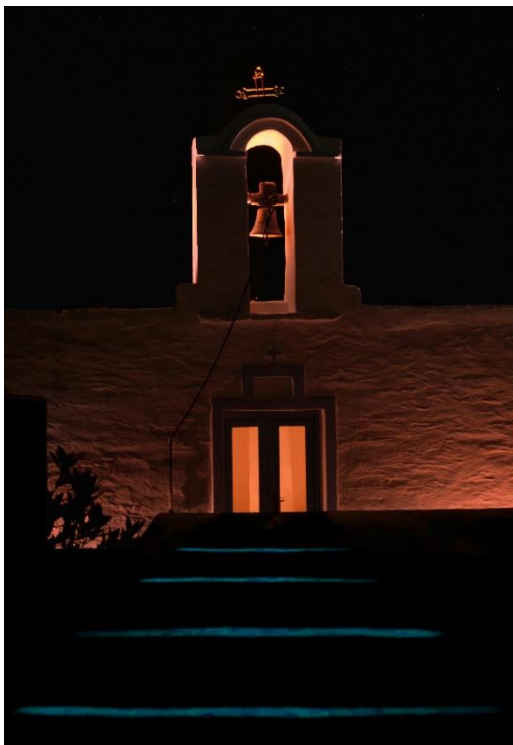
3. Το θεωρητικό και τεχνικό υπόβαθρο των νυκτόφιλων προσεγγίσεων Φωτισμού

Συνεπώς δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι η σύγχρονη νυχτογραφία είναι η μεταποίηση του σκότους σε πηγή ευεξίας με την φιλότεχνη ενστάλαξη φωτεινών ιχνών σε αυτό. Και ακριβώς από αυτήν την στόχευση στο ελεγχόμενο «ίχνος» φωτισμού, δηλαδή στο μέτρο και την εγκράτεια της χρήσης του, αναφύεται η ανάγκη αντιστροφής των ορίων φωτισμού καθώς ενώ την ημέρα αναφερόμαστε σε ελάχιστη ένταση φωτισμού, προσβλέποντας στην υπέρβαση του αντίστοιχου ορίου, αντίθετα τη νύχτα είναι ανάγκη ο φωτισμός να συγκρατηθεί κάτω από το όριο μιας μέγιστης ανεκτής έντασης φωτισμού ώστε να διαφυλαχθεί η ουσία της νύχτας ως φυσικού αγαθού.

Εδώ έγκειται όμως και το κυριότερο εμπόδιο στην ευδοκίμηση της σύγχρονης νυχτογραφίας στο αστικό περιβάλλον που παραμένει η εν πολλοίς «πολιτική» δυσκολία να υιοθετηθούν σε θεσμικό επίπεδο χαμηλές τιμές για τα ανώτατα όρια φωτισμού καθώς αυτό θα επέβαλε την τιθάσευση των χαοτικά συμπλεκόμενων επεμβάσεων φωτισμού ιδιωτικής ή δημόσιας προέλευσης και θα περιόριζε τους βαθμούς ελευθερίας όσων συμμετέχουν στη διαμόρφωση του νυκτερινού αστικού τοπίου και προσηλώνουν την προσοχή τους στην ατομική τους διάκριση και συμβολή σε αυτό. Εξάλλου η εμμονή στα υψηλότερα όρια φωτισμού υπαγορεύεται και από την ανησυχία για την δυνατότητα ασφαλούς εποπτείας στον δημόσιο χώρο που προκαλεί αφενός ο εθισμός στις υψηλές στάθμες φωτισμού και αφετέρου η περιορισμένη εξάσκηση της μεσοπικής και σκοτοπικής όρασης κατά τη διάρκεια των νυχτερινών ωρών.

Η απάμβλυνση της μεσοπικής και σκοτοπικής όρασης οφείλεται ωστόσο σε μεγάλο βαθμό και στην προκαλούμενη από την αδρανοποιό δύναμη της τεχνολογικής προόδου έλλειψη συνειδητοποίησης των αντίστοιχων δυνατοτήτων της ανθρώπινης όρασης που υπολείπεται της αυτογνωσίας των πειρατών, οι οποίοι με μια απλή καλύπτρα στο ένα μάτι διατηρούσαν σε ετοιμότητα την σκοτοπική τους όραση σε ώρες ημέρας^{9Ξ} ή των ναυτικών υποβρυχίων που με το χαμηλής στάθμης κόκκινο φως στον θάλαμο ελέγχου, κρατούσαν, λόγω της ασθενέστερης φασματικής ευαισθησίας του ανθρώπινου οφθαλμού στα μεγάλα μήκη κύματος, σε εγρήγορη τη σκοτοπική όραση. Από αυτήν την άποψη τα φαινόμενα υπερφωτισμού του δημόσιου χώρου

συναρτώνται απολύτως με την ελέω τεχνολογίας ανεπίγνωστη αποστασιοποίηση από τις φυσιολογικές δυνατότητες της ανθρώπινης όρασης. Αυτή η εξέλιξη προοιωνίζεται την άτυπη μετάλλαξη της ανθρώπινης όρασης^{10ε} που καθιστά την αξιολόγηση ενός νυκτόφιλου φωτισμού περισσότερο αναξιόπιστη από ότι υποκειμενική, δεδομένης της ασταθούς και κυμαινόμενης με τις εκάστοτε συνθήκες φωτισμού συμπεριφοράς της. Η επαπειλούμενη απώλεια, στην οποία οδηγεί σιωπηρά μια τέτοια μετάλλαξη, αφορά κυρίως το εύρος διακύμανσης των δυνατοτήτων της όρασης στην περιοχή κατωφλίου και κατά συνέπεια και την υποχώρηση της έντασης του αισθήματος από ασθενή φωτεινά ερεθίσματα και δευτερευόντως την αλλοτριωτική εξοικείωση με την αφύσικη και χρονοβιολογικά αδιάφορη χρήση του φωτός. Σε αυτήν προβάλλουν αντίσταση τόσο σε ηθικό επίπεδο έργα όπως η επιβίωση των πυγολαμπίδων του Georges Didi-Huberman^{11ε}, όσο και σε πρακτικό επίπεδο μηχανισμοί πιστοποίησης πάρκων παρατήρησης νυκτερινού ουρανού σύμφωνα με πρότυπα της Διεθνούς Ενώσεως Σκοτεινού Ουρανού και περιβαλλοντικές οργανώσεις, που χαρακτηρίζουν την συμβατότητα



Εικόνες 1^α/1^β: Τυπική Συνολική Προσέγγιση Νυκτερινού Τοπίου στο πλαίσιο του Διεθνούς Σεμιναρίου Πειραματικού φωτισμού το 2015. Η απελευθερωμένη από το σκεπτικό της αναπαράστασης της ημερήσιας εικόνας σύνθεση επιλεγμένων λεπτομερειών φωτισμού αποδίδει μεγαλύτερη σημασία στην απόδοση της πνευματικότητας παρά της μορφολογίας του μνημείου. Ο παρατηρητής συγκινείται από αυτό που φαντάζεται με αυτό που βλέπει παρά με αυτό που βλέπει. Η ιερότητα, αινιγματικότητα, μυστικότητα παραμένουν εξάλλου εξάλλου αισθήματα μη επιδεχόμενα ρεαλιστική απεικόνιση. Η υπολογισμένη ασυμμετρία των λεπτομεριών φωτισμού εισφέρει την απαραίτητη για τη διέγερση του ενδιαφέροντος ατέλεια, το οποίο με τη σειρά του θα αναβαθμίσει την παθητική όραση σε ενεργητική διάραση. Η διάταξη των επί μέρους φωτεινών ερεθισμάτων διέπεται από μία μυστική τάξη αφηγηματικής συνοχής που καθοδηγεί το βλέμμα στην άνετη ανάγνωση τής μεταξύ τους αλληλουχίας και της οργάνωσής τους στον χώρο. Τα γραμμικά ιώδη φωσφορίζοντα επιχρίσματα στα ενδιάμεσα σκαλοπάτια γεφυρώνουν την απόσταση του παρατηρητή από το απομακρυσμένο κέντρο της προσοχής του, επισπεύδοντας χωρίς χάσματα τη φαντασιώδη απόδρασή του στο τοπίο.

ειδών νυκτόβιας πανίδας, με κορυφαία ίσως νοσταλγική εκδήλωση της επιθυμίας ανάκτησης της νύχτας την εμφάνιση της σκοτοθεραπείας το 1998 ταυτόχρονα με την ανακάλυψη από τον Ignacio Provencio του τέταρτου και μη συναρτώμενου με την όραση φωτοευαίσθητου γαγγλιοκυττάρου ipRGC στον αμφιβληστροειδή που υπαγορεύει την χρονοβιολογική λειτουργία του οργανισμού μας^{12Ξ} και λίγο πιο πρόσφατα την δυνατότητα να κάνει κανείς τη μέρα νύχτα, επιστρατεύοντας την τεχνολογία στην αντίθετη από την συνηθισμένη κατεύθυνση όπως έδειξε ο Ελβετός αρχιτέκτονας Philippe Rahm με το έργο του Diurnisme^{13Ξ} το 2007, συνδυάζοντας με τους πειραματισμούς του την μικροβιολογική τεκμηρίωση της στάθμης της μελατονίνης και αναδεικνύοντας βιωματικά την «φυσιολογική» πλευρά της νυκτερινής διάθεσης.

Το παράδοξο εδώ έγκειται στην αόρατη δράση του φωτός. Μια φασματική σύνθεση φωτός μεσοπικής στάθμης που αναπτύσσεται κυρίως σε μήκη κύματος υψηλότερα των 570 nm, προσλαμβάνοντας έτσι ένα αντίστοιχο χρώμα φωτός μεταξύ πορτοκαλί και κόκκινου, μπορεί να αναγνωρίζεται λοιπόν παράλληλα και ως αόρατο ερέθισμα ποιόντος, διαφέροντος του οπτικού, με ιδιότητες και επιδράσεις επέκεινα των αντίστοιχων οπτικών, διεγείροντας την έκκριση μελατονίνης^{14Ξ}. Τα προκείμενα ευρήματα προκρίνουν μεταξύ των άλλων την ολιστική αντίληψη



Εικόνα 2: Πλάνο φωτισμού από το Διεθνές Σεμινάριο πειραματικού Φωτισμού το 2015. Ο φωτισμός της βουκαμβίλιας δεν είναι τόσο «εξωραϊστικός» παρά την φασματική ιδιαιτερότητα του φωτισμού και της συνεπαγόμενης διχρωμίας των σκιάσεων που υποστηρίζουν με συμβατό προς τη φυσικότητα του χρώματος του άνθους και διακριτικά επιτηδευμένο τρόπο τη ζωηρότητα της εμφάνισης του κόκκινου στο οπτικό πεδίο όσο «υποστηρικτικός». Το «συγκλονιστικό» κόκκινο που εξαπλώνεται στο προσκήνιο προϋπαντά το βλέμμα του παρατηρητή, οριοθετώντας την αφετηρία της νοητής τροχιάς του προς το συγγενικής τυπολογίας φως στο κωδωνοστάσιο του ναΐσκου στο βάθος. Η πρόσληψη του νυκτερινού τοπίου ακολουθεί τους κανόνες της «ψυχολογίας της μορφής». Έτσι το δυσδιάκριτο βάθος του χώρου ορίζει τον προορισμό μιας ελκυστικής διαδρομής με διαδοχικές εναλλαγές της γωνίας θέασης. Το μεταίσθημα της φωτισμένης βουκαμβίλιας που σε άλλη θέση της διαδρομής θα αφήσει πίσω του ο παρατηρητής εξακολουθεί να συντονίζει την όρασή του και να διαμορφώνει τις συνθήκες πρόσληψης νοήματος από το ξεδιπλούμενο κατά μήκος της διαδρομής οπτικό περιβάλλον. Ο σχεδιασμός της αντίστοιχης χρονοσειράς των οπτικών ερεθισμάτων του περιηγητή αποτελεί διακύβευμα διαχείρισης «κινηματογραφικού» χρόνου με όρους χώρου. Το ζωντανό νυκτερινό τοπίο δεν έχει τίποτα κοινό με τη στατικότητα ενός ζωγραφικού πίνακα.

για τον φωτισμό, αμφισβητώντας το κύρος πλήθους εργαστηριακών πορισμάτων που βασίστηκαν στην κατάτμηση της επιστήμης αλλά και της ίδιας της ενότητας του ανθρώπινου οργανισμού που δεν συνίσταται στο άθροισμα αλλά στη διασύνδεση των επί μέρους μελών του. Όπως έχουμε αποδεχθεί ότι η μη ορατή υπεριώδης ακτινοβολία μπορεί αν και αόρατη να προκαλεί καταρράκτη στα μεγάλα μήκη κύματος, την ίδια ώρα που μια εξίσου αόρατη υπεριώδης ακτινοβολία σε χαμηλότερα μήκη κύματος δρά ευεργετικά στον οργανισμό, διεγείροντας τη σύνθεση της πολύτιμης για το ανοσοποιητικό μας σύστημα βιταμίνης D, έτσι καλούμεθα σήμερα να εξοικειωθούμε με την ιδέα των μη οπτικών βιολογικών επιδράσεων του φωτός, δηλαδή της ορατής ακτινοβολίας, χωρίς την προκατάληψη ότι αυτή αφορά αποκλειστικά το οπτικό μας όργανο, μόνον και μόνον διότι από αυτό εισέρχεται ένα πλήθος οπτικών πληροφοριών που υπερβαίνει το 75% του συνόλου των πληροφοριών που επεξεργάζεται ο ανθρώπινος εγκέφαλος. Εξάλλου η λειτουργία του ανθρώπινου εγκεφάλου δεν επιδέχεται την τυποποίηση, που έχει εισάγει από το 1931 η έρευνα στην οπτική φυσιολογία με την υιοθέτηση της, έως σήμερα εφαρμοζόμενης στους υπολογισμούς φωτισμού, καμπύλης φασματικής ευαισθησίας του ανθρώπινου οφθαλμού της Διεθνούς Επιτροπής Φωτισμού CIE που έχει σε αρκετές περιπτώσεις οδηγήσει στην εσφαλμένη απλουστευτική υπόθεση μιάς μονοσήμαντης σχέσης μεταξύ του οπτικού ερεθίσματος και του οπτικού αισθήματος που ισχύει απaráλλαχτα για όλους. Ακόμη όμως και αν το φως μπορούσε με τεχνητή παρέμβαση να διαπεράσει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο τον φακό του οφθαλμού ενός γαλανομάτη και ενός καστανομάτη με την παρεμβολή κάποιων φακών επαφής, που θα διασφάλιζε την ομοιότητα της εμφάνισης του οπτικού ερεθίσματος και στους δύο παρατηρητές, το αίσθημα της φωτεινότητας δεν θα ήταν καθόλου εύκολο να εξισωθεί και στους δύο. Εδώ υπεισέρχεται η προτίμηση και η διαφορετική προσδοκία του παρατηρητή από τον φωτισμό ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, την εθνική προέλευση, τις ιδιαίτερες συνήθειες διαβίωσης και εν τέλει ο τύπος προσωπικότητας που διαμορφώνουν τα προαναφερόμενα επί μέρους χαρακτηριστικά κ.α. Ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί κανείς να ταξινομήσει την ποικιλία των προτιμήσεων σε τυπολογία φωτισμού με βάση του τύπου προσωπικότητας σε ένα κοινωνικό σύνολο χωρίς «σημαντικές» πολιτιστικές αποκλίσεις που θα οδηγούσαν σε έντονα διαφοροποιημένες αναγνώσεις του ίδιου οπτικού περιβάλλοντος^{15Ξ}. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την πρώτη επιτυχημένη εφαρμογή «μεταιχμιακού»^{16Ξ} φωτισμού στα καταστήματα της Gerry Weber, που αποτελεί το αποκύημα νευροαισθητικής έρευνας, η οποία έλαβε υπόψη τον τύπο της προσωπικότητας του παρατηρητή καταγράφοντας τις φυσιολογικές του αντιδράσεις (παρακολούθηση βλέμματος-eyetracking, μέτρηση στρες με αισθητήρα αγωγιμότητας δέρματος στο δάκτυλο, διαρκής λήψη εγκεφαλογραφημάτων κ.α.).

4. Οι ευκαιρίες και οι απειλές στην πορεία διαμόρφωσης ελκυστικού νυκτερινού τοπίου

Ωστόσο παρά τις όψιμες τάσεις εξατομίκευσης του φωτισμού και ανασχεδιασμού του με βάση το επιδεχόμενο πλέον αντικειμενικής τεκμηρίωσης υποκειμενικό αίσθημα του παρατηρητή και όχι το αντικειμενικό οπτικό ερέθισμα, το νυκτερινό αστικό τοπίο στην πλειονότητα των σύγχρονων εκδοχών του διαμορφώνεται από επιλογές, υπαγορευόμενες και προ παντός χρηματοδοτούμενες κυρίως από κοινοτικά ή διεθνή σχέδια^{17Ξ} βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας των αντίστοιχων εγκαταστάσεων δημόσιου φωτισμού που έτσι κι αλλιώς θα επέλθει νομοτελειακά στον έναν ή τον άλλον βαθμό με την αναγκαστική μετάβαση στην τρέχουσα τεχνολογία φωτεινών πηγών υψηλής φωτεινής απόδοσης, δηλαδή των φωτοδιόδων.

Η ενεργειακή υπεροχή της νέας φωτεινής πηγής έχει επισκιάσει δυστυχώς τις υπόλοιπες ποιοτικά εξαιρετικά σημαντικότερες δυνατότητες, όπως π.χ. η φασματική ευελιξία σύνθετων πηγών από συγκρότημα φωτοδιόδων διαφορετικού κυρίαρχου μήκους κύματος και η δυνατότητα ζωηρότερης απόδοσης των χρωμάτων, η ευκολία ομαλής διαβάθμισης της φωτεινής ροής τους και

επιμερισμού της σε διαφορετικές γωνίες εκπομπής με κριτήριο τα ιδιαίτερα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του χώρου. Στις περισσότερες περιπτώσεις δημόσιων εγκαταστάσεων οι φωτιοδίοδοι αντικαθιστούν τις παλαιές φωτεινές πηγές χωρίς φιλοδοξίες αναβάθμισης του φωτισμού που ενίοτε υποβαθμίζεται περαιτέρω με την επιλογή ενός ψυχρού και χρονοβιολογικά ακατάλληλου χρώματος φωτός στο όνομα της ενεργειακής αποδοτικότητας, καθώς οι υψηλότερες φωτεινές αποδόσεις των φωτιοδιόδων σημειώνονται κατά κανόνα στις υψηλότερες χρωματικές θερμοκρασίες του ασύμβατου με τη νυκτερινή διάθεση ψυχρού φωτός, εντονότερα μάλιστα όταν αυτό συνδυάζεται και με μία υστέρηση της χρωματικής απόδοσης ώστε να επιτευχθεί λογιστικά, δηλαδή σε σύγκριση με μία προηγούμενη a priori αποδεκτή κατάσταση, η ύψιστη δυνατή ενεργειακή αποδοτικότητα. Την ίδια στιγμή παραθεωρείται το δυναμικό βελτίωσης ενεργειακής αποδοτικότητας, που κρύβει η αίσθηση επάρκειας φωτισμού, όταν τα χρώματα εμφανίζονται ζωηρότερα κατά το φαινόμενο του Helmholtz Kohlrausch^{18Ξ} που με δεδομένη την λογαριθμική σχέση μεταξύ της μετρήσιμης αντικειμενικής λαμπρότητας του οπτικού ερεθίσματος και της αίσθησης φωτεινότητας υπερβαίνει κατά τάξη μεγέθους το δυναμικό βελτίωσης ενεργειακής αποδοτικότητας που αντιστοιχεί στην προτίμηση του ανάρμοστου προς το νυκτερινό τοπίο ψυχρού χρώματος φωτός έναντι του θερμού ελαφρά χαμηλότερης φωτεινής απόδοσης και προσπερνιέται επιπόλαια το ζήτημα της εξ αρχής αξιολόγησης και εν τέλει του εξορθολογισμού των πραγματικών αναγκών φωτισμού. Στο όνομα της ασφάλειας ο δημόσιος φωτισμός γίνεται έτσι χωρίς ενδοιασμούς έντονος και ενάντιος στον «επικίνδυνο ρομαντισμό» της σύγχρονης νυχτογραφίας παρά το γεγονός ότι στην Αγγλία πλήθος δήμων έχει ήδη από το 2012 προχωρήσει σε διακοπή της λειτουργίας του δημοτικού φωτισμού τις μεταμεσονύκτιες ώρες, έχοντας στη συνέχεια το 2015 διενεργήσει και έρευνες για τις επιπτώσεις αυτής της επέμβασης στα ατυχήματα και την εγκληματικότητα^{19Ξ}, που επιβεβαιώνουν το χάσμα μεταξύ του αισθήματος ασφαλείας και της πραγματικής ασφάλειας, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για μια λιγότερο φοβική διαχείριση του άγχους ανεπάρκειας του φωτισμού και την προοπτική της σύγχρονης νυχτογραφίας.

Αν κανείς ανατρέξει στον ορισμό της ενεργειακής αποδοτικότητας σύμφωνα με την υπό επικαιροποίηση κοινοτική οδηγία ΕΕ 27/2012 για την ενεργειακή απόδοση, θα προσέξει ωστόσο, ότι οι χρηματοδοτήσεις των επεμβάσεων δημόσιου φωτισμού στην Ελλάδα αφορούν μάλλον την εξοικονόμηση ενέργειας και όχι την ενεργειακή αποδοτικότητα καθώς αφενός δεν αποδίδεται κάποια σημασία στις συνιστώσες του αριθμητή του λόγου της ενεργειακής αποδοτικότητας που αφορούν τα αποκομιζόμενα από την καταναλισκόμενη ενέργεια οφέλη και αφετέρου δεν εκδηλώνονται προσπάθειες για την ποσοτικοποίηση κάποιου υποτιθέμενου οφέλους και την ανταποδοτική του διάθεση όπως π.χ. θα μπορούσε να συμβαίνει με το κέρδος που αποφέρει η θέα στη νυκτερινή όψη του Παρθενώνα από επιχειρήσεις εστίασης στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας παρά το γεγονός ότι η αντίστοιχη εγκατάσταση καταναλίσκει σήμερα περί τις 500 MWh ετησίως, ενέργεια που αναλογεί στην ετήσια κατανάλωση ενέργειας για τον εξ αρχής φωτισμό οδικού δικτύου της πόλης μήκους τουλάχιστον 150 χλμ εφόσον χρησιμοποιηθούν φωτεινές πηγές νέας τεχνολογίας. Το γεγονός ότι οι χρηματοδοτήσεις επεμβάσεων βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας του δημόσιου φωτισμού δεν κατευθύνονται σε έργα αισθητικής βαρύτητας και σημασίας για τη νυκτερινή ταυτότητα της πόλης παρά το εντυπωσιακό δυναμικό εξοικονόμησης ενέργειας που εμφανίζουν, αποτυπώνει με τον πιο αντιπροσωπευτικό τρόπο την κυρίαρχη ιεράρχηση των προτεραιοτήτων του αστικού φωτισμού, που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επενδυτικά αδιάφορος ως προς την διαμόρφωση ελκυστικού νυκτερινού τοπίου. Αν κρίνει κανείς από τα πεπραγμένα, οικονομικά ενδιαφέρει περισσότερο να εξοικονομηθεί ενέργεια στο μήκος των χιλιάδων τυποποιήσιμων χιλιομέτρων οδοφωτισμού παρά να αντληθούν εναλλακτικά οικονομικά οφέλη από μια ενδεχόμενη αναβάθμιση του φωτισμού της Ακρόπολης ή πολύ περισσότερο κάποιου άλλου νυκτερινού τοπίου προφανέστερης αισθητικής υστέρησης. Αυτή η αντίληψη για τη σημασία του εικαστικού φωτισμού, έστω σε απόσταση από τον αυθαίρετα δομημένο αστικό χώρο και την οπτική ρύπανση των φωτεινών επιγραφών του, εκεί δηλαδή που θα μπορούσε να ορθοποδήσει, εκτός από τον άδικο καταμερισμό δημοτικών τελών φωτισμού που

επιφέρει, καθώς αυτά δεν διαφοροποιούνται από τα διαμερίσματα και κτίρια με θέα στην φωτισμένη Ακρόπολη σε εκείνα χωρίς θέα σε αυτήν, δεν βοηθά στην πραγματική ανάπτυξη των αντίστοιχων δραστηριοτήτων βελτίωσης ενεργειακής αποδοτικότητας, καθώς υποτιμά την αξία των άυλων πόρων σε μια περίοδο εκτεταμένης οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη όταν ακριβώς στον αντίποδα αυτής της αντίληψης η Πορτογαλία νομοθέτησε το 2016 την προσαρμογή των αξιών των ακινήτων στην αξία της θέας που προσφέρουν^{20Ξ}. Η απροσδιοριστία της ποιότητας του νυκτερινού τοπίου σε συνδυασμό με το έλλειμα εφαρμοσμένης έρευνας για τις κοινωνικές και οικονομικές επιδράσεις του παγιώνουν δυστυχώς την υφιστάμενη αδυναμία στην ποσοτικοποίηση ενδεχομένων ωφελειών από αυτό και κατά συνέπειαν στον συνυπολογισμό τους στον αριθμητή της ενεργειακής αποδοτικότητας, με ότι αυτό σημαίνει για τις δυνατότητες χρηματοδότησης ενδεχόμενων επεμβάσεων διαμόρφωσης νυκτερινού τοπίου από πόρους που κατευθύνονται αφειδώς στην βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας^{21Ξ, 22Ξ}.

Ωστόσο η χρηματοδότηση δεν αποτελεί τρόπο παραγωγής νυκτερινού αστικού τοπίου και ειδικότερα στην Ελλάδα έχει συχνά επηρεάσει αποπροσανατολιστικά την εξέλιξη της οικονομίας και της κοινωνίας, καθοδηγώντας την οικονομική δραστηριότητα με μοχλό την απορροφητικότητα και όχι την απόδοση των διατιθέμενων κονδυλίων. Η δυνατότητα μόχλευσης πόρων για την χρηματοδότηση δράσεων νυκτερινού αστικού τοπίου από την αναδιάρθρωση του προϋπολογισμού χρηματοδότησης δράσεων βελτίωσης ενεργειακής αποδοτικότητας του οδικού φωτισμού αναφέρεται μόνον και μόνον για να αποδειχτεί ότι εφόσον συνέτρεχαν οι υπόλοιπες ικανές και αναγκαίες συνθήκες για την διαμόρφωση νυκτερινού αστικού τοπίου, αυτή δεν θα προσέκρουε στο εμπόδιο της χρηματοδότησης που χρησιμοποιείται ενίοτε ως πρόφαση για την αντίστοιχη απραξία.

Η καλλιέργεια πολιτισμού του νυκτερινού αστικού τοπίου είναι συνυφασμένη με την επιστράτευση εκείνων που κατέχουν την «μαστορική» του φωτισμού. Πριν την θέσπιση των πρώτων προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών στον φωτισμό προ περίπου 20 ετών αυτό είχε γίνει ήδη στην υπόλοιπη Ευρώπη με την αξιοποίηση του δυναμικού, που είχε από τη δραστηριότητά του στο θέατρο ή τον κινηματογράφο αποκτήσει αντίστοιχες δεξιότητες για σκοπούς αναβάθμισης του νυκτερινού τοπίου της πόλης. Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα σπάνια αναφερόταν ανάμεσα στους παράγοντες θεατρικών παραστάσεων ο υπεύθυνος φωτισμού. Σήμερα στο Παρίσι εξακολουθεί να ισχύει η απαγόρευση φωτογράφισης του πύργου του Eiffel με πρόσχημα την ανανέωση του χρόνου ισχύος των 70 ετών των πνευματικών δικαιωμάτων της δημιουργίας του σύμφωνα με την κοινοτική οδηγία ΕΕ 29/2001 εξ αφορμής του φωτισμού του το 1985 και εκ νέου το 2004 από τον Pierre Bideau^{23Ξ}. Όταν ο τελευταίος φώτισε τον Παρθενώνα, το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο εκχώρησε τα αντίστοιχα δικαιώματα προβολής και διαφήμισης σε ιδιωτική εταιρία με μοναδικόν φέροντα αντίρρηση τότε τον αείμνηστο άλλοτε διευθυντή του Βυζαντινού Μουσείου και μέλος του ΚΑΣ, Δημήτρη Κωνσταντίο^{3Ξ}. Γι' αυτό δεν μπορεί να εκπονεί κανείς ρεαλιστική πολιτική νυκτερινού αστικού τοπίου στην Ελλάδα, παραθεωρώντας το θεσμικό και εθιμικό χάσμα που μάς χωρίζει από χώρες προηγμένες σε αυτήν την κατεύθυνση.

Ωστόσο για να ασκηθεί η τέχνη του φωτισμού στο νυκτερινό αστικό τοπίο θα πρέπει με κάποιον τρόπο να διασφαλίζεται η προστασία του από αυθαίρετες ιδιωτικές παρεμβάσεις. Ενώ στην Ζυρίχη ο φωτισμός όψεως ιδιωτικού κτιρίου προϋποθέτει αδειοδότηση από τον Δήμο για να εκτελεστεί σύμφωνα με τους κανόνες του Γενικού Σχεδίου Φωτισμού της Πόλης – Plan Lumiere^{24Ξ}, στην Ελλάδα ακόμη και η αυτονόητη εφαρμογή του νόμου περί καθαίρεσης παράνομων φωτεινών επιγραφών με μέριμνα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης προσκρούει στις αναστολές των δημοτικών αρχών απέναντι στις αντιδράσεις των παρανόμων. Φωτεινές εξαιρέσεις σε αυτόν τον τομέα παραμένουν ίσως παρά τις πιέσεις που της ασκούνται η Ύδρα, όπου εξακολουθούν να απαγορεύονται οι φωτεινές επιγραφές, και η Ηγουμενίτσα, που είναι η μόνη πόλη που αναγνώρισε το πρόβλημα εκδίδοντας το 2015 συνοπτικό Κανονισμό Υπαίθριας

Διαφήμισης^{4E} που αφομοιώνει μεταξύ των άλλων την αντίστοιχη εθνική νομοθεσία που βρίσκεται σε ισχύ και επιβάλλοντας πρόστιμα.

5. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά η αναβάθμιση του νυκτερινού αστικού τοπίου αποτελεί πολεοδομική παρέμβαση μεγάλης κλίμακας με ότι αυτό σημαίνει σε δυσκολίες και αντιδράσεις εκ μέρους έστω τμημάτων της κοινωνίας. Για να ευδοκιμήσει χρειάζεται γνήσια πολιτική βούληση, θεμελιωμένη σε προσωπικά βιώματα και στη συνέχεια η εκπόνηση πολιτικής που θα προσανατολίσει τόσο τις ιδιωτικές όσο και τις δημόσιες επεμβάσεις φωτισμού σε κοινές αισθητικές αξίες και προ παντός κοινή νυκτερινή αστική ταυτότητα με εργαλείο την απαραίτητη για την επιμέλεια του νυκτερινού αστικού τοπίου και εφοδιασμένη με σαφείς και επιτηρήσιμες διαδικασίες οργανωτική δομή. Ένα τέτοιο πολιτικό διακύβευμα κερδίζεται ευκολότερα στους μικρούς τόπους και στους μικρούς χρόνους. Και αυτό είναι ένας σοβαρός λόγος για την διεξαγωγή του 5ου Διεθνούς Σεμιναρίου Πειραματικού Φωτισμού-ΔΣΠΦ στην «περιφερειακή» Μακρινίτσα καθώς και για την αποξήλωση των εφήμερων εγκαταστάσεων στο πλαίσιο του ΔΣΠΦ που θα μπορούσαν υπό ευνοϊκές για την ευδοκίμηση του πολιτισμού νυκτερινού τοπίου να μονιμοποιηθούν.

Ακόμη όμως και στην περίπτωση που κερδηθεί το στοίχημα ενός πρώτου εθνικού παραδείγματος η προσδοκώμενη συνέχεια δεν θα μπορεί να διασφαλιστεί χωρίς την διαπαιδαγώγηση των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων, προεξάρχουσας εκείνης που θεσμικά είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση του δημόσιου χώρου, στις νυκτόφιλες προσεγγίσεις φωτισμού και τις πρακτικές συνοχής του νυκτερινού αστικού τοπίου, ώστε ο πολιτισμός του να ευδοκιμεί ανεμπόδιστα, θεμελιωμένος στις στέρεες βάσεις της κοινωνικής συγκατάβασης. Το νυκτερινό αστικό τοπίο είναι από τη φύση του «ομαδικό άθλημα» και το όποιο εγχείρημα για την αναβάθμισή του θα αποδειχτεί γρήγορα ατελέσφορο, αν οι ελπίδες για μια αίσια έκβασή του εναποτεθούν στην ατομοκεντρική αυθεντία ενός καλλιτέχνη. Αρκεί ένας παράταιρος εορταστικός φωτισμός μιας ιδιωτικής αυλής για να διαταραχθεί η συνοχή και η ισορροπία φωτεινών ανθέσεων του νυκτερινού τοπίου. Και ο τρόπος να αποφευχθούν τέτοιου είδους παρασιτικά φαινόμενα δεν είναι η εισαγωγή μιάς επιπλέον νομοθεσίας που λίγοι θα είναι σε θέση να κατανοήσουν, ακόμη λιγότεροι να εφαρμόσουν και ελάχιστοι να επιτηρήσουν την εφαρμογή της.

Επιβάλλεται από άποψη στρατηγικής, η αξιολόγηση του εγχώριου παραγωγικού δυναμικού και της δυναμικής του αναβάθμισης με κατάλληλες δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης πριν τον οποιονδήποτε φιλόδοξο σχεδιασμό. Το γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν έχει μέχρι σήμερα διεξαχθεί κάποιος δημόσιος διαγωνισμός με αντικείμενο τη νυκτερινή εικόνα της πόλης αρκεί για να συμπεράνει κανείς τόσο την κλίση προς την εκ των ενόντων αντιμετώπιση των αντίστοιχων αναγκών, όσο και την άγνοια για τα πιθανά κέρδη που θα μπορούσαν να αποκομιστούν από μία προνοητική υποδοχή εισαγόμενης τεχνογνωσίας στο πλαίσιο ανάλογων δημόσιων διαγωνισμών με τη συμμετοχή εκλεκτών εμπειρογνομόνων σε αντίστοιχες διεθνείς κριτικές επιτροπές, των οποίων η σύσταση προϋποθέτει όμως αν όχι ρεαλιστικό οραματισμό, τουλάχιστον την πολιτική οξυδέρκεια που θα επιτρέψει την αναγνώριση του κέρδους από την στράτευση των αρίστων στην υπόθεση της σύγχρονης νυκτερινής νυκτογραφίας καθώς και από την παραγωγική επάρκεια που απαιτεί η μεγάλη κλίμακα του νυκτερινού τοπίου.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- 1Ε. Ν.2946 ΦΕΚ 224 Α 8-10-2001,
- 2Ε. Προτάσεις Κανονιστικού Πλαισίου για την Υπαίθρια Διαφήμιση, Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης Δεκέμβριος 2008
- 3Ε. <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=2793553>
- 4Ε. Κανονισμός Υπαίθριας Διαφήμισης Δήμου Ηγουμενίτσας, Απόφαση 220/2015

Ξενόγλωσση

- 1Ε. CIE 150: 2003 - Guide on the limitation of the effects of obtrusive light from outdoor lighting installations, <http://www.cie.co.at/publications/guide-limitation-effects-obtrusive-light-outdoor-lighting-installations>
- 2Ε. Perceptions of Lighting, Perceived Restorativeness, Preference and Fear in outdoor spaces/ doctoral dissertation of Heli Nikunen at Aalto University
- 3Ε. Cathedral of Light: The Nuremberg Party Rallies, Wagner, and The Theatricality of Hitler and the Nazi Party, University of Hawai'i at Hilo, Stacey Reed, Academic Journal HOHONU 2015 Vol. 13
- 4Ε. <https://rarehistoricalphotos.com/nazi-rally-cathedral-light-c-1937/>
- 5Ε. https://en.wikipedia.org/wiki/Cathedral_of_Light
- 6Ε. Leasing the Sky: The Greatest Light Monuments On Earth, Gert Hof, Schwarzkopf & Schwarzkopf; Oct 2006
- 7Ε. Light Pollution as a New Risk Factor for Human Breast and Prostate Cancers, Springer Edition 2013 by Abraham Haim & Boris A. Portnov - Center for Interdisciplinary Research in Chronobiology University of Haifa
- 8Ε. https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/medicine/laureates/2017/press.html
- 9Ε. <https://biologywedscomputer.wordpress.com/2016/06/22/the-pirates-eye-patch/>
- 10Ε. The Vision Revolution: How the Latest Research Overturns Everything We Thought We Knew About Human Vision, Mark Changizi, Benbella Books June 8, 2010
- 11Ε. Survival of the fireflies / Georges Didi-Huberman ; translated by Lia Swope Mitchell, Minneapolis : University of Minnesota Press, 2018
- 12Ε. The role of intrinsically photosensitive retinal ganglion cells in nonimage-forming responses to light, Daniel M Warthen, & Ignacio Provencio - Department of Biology, University of Virginia, Eye and Brain, Volume 4, 2012, p 43-48
- 13Ε. <http://www.philipperahm.com/data/projects/diurnisme/index.html>
- 14Ε. Colors in Dim Illumination and Candlelight, John J. McCann; McCann Imaging, Belmont, Proc. IS&T/SID Color Imaging Conference, 15, numb. 30, (2007)
- 15Ε. Language, thought, and color: Whorf was half right, Terry Regier-Dept. of Psychology, University of Chicago, Paul Kay-Dept. of Linguistics, University of California, Berkeley, CellPress-Trends in Cognitive Sciences-795
- 16Ε. <https://id-news.com/news/limbic+lighting>
- 17Ε. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/lighting-future>
- 18Ε. The Brightness of Colour, David Corney, John-Dylan Haynes, Geraint Rees and R. Beau Lotto, Published: March 31, 2009, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0005091>

19Ξ. <https://www.theguardian.com/society/2015/jul/29/turning-off-street-lights-does-not-lead-to-more-or-accidents-study>

20Ξ. https://en.wikipedia.org/wiki/View_tax

21Ξ. <http://www.tpd.gr/?p=3944>

22Ξ.

<https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395254775134&d=Mobile&pagename=EBRD%2FContent%2FContentLayout>

23Ξ. <https://www.rd.com/advice/travel/eiffel-tower-illegal-photos/>

24Ξ. <https://www.stadt-zuerich.ch/ted/de/index/taz/erhalten/plan-lumiere.html>